

**MEMÒRIA PER A LA RECUPERACIÓ DE LES LLERES
DELS RIUS RIPOLL I SEC AL SEU PAS PER RIPOLLET,
LES ÀREES DE RIBERA I ELS ESPAIS LLIURES
VINCULATS AL SISTEMA FLUVIAL.**

**MEMÒRIA PER A LA RECUPERACIÓ DE LES LLERES DELS RIUS RIPOLL
I SEC AL SEU PAS PER RIPOLLET, LES ÀREES DE RIBERA I ELS ESPAIS
LLIURES VINCULATS AL SISTEMA FLUVIAL.**

Index

Una breu història	3
Descripció de l'actualitat	7
Actuacions proposades	10
Àrea d'actuació 1: horta municipal Molí d'en Xec	12
Àrea d'actuació 2: Recuperació de la llera des de Barberà fins la presa	13
Àrea d'actuació 3: Entre ponts	14
Àrea d'actuació 4: arranjament de camins	15
Àrea d'actuació 5: Millora connectivitat i parc Massot	16
Àrea d'actuació 6: Font del petricó	17
Àrea d'actuació 7: Pont 2 i camins	18
Necessitats a satisfer per iniciar aquest projecte	20

UNA BREU HISTÒRIA

El riu Ripoll transcorre pel municipi de nord a sud durant gairebé 2'5 quilòmetres. El riu Sec ve de Cerdanyola i transcorre per Ripollet durant uns 300 metres fins que desemboca al Ripoll i té el seu aiguabarreig a l'alçada del carrer Cot.

Ripollet va ser sempre una societat agrícola. A principis del segle XX les ribes dels rius eren plenes de pollancre i verns. Després dels arbres les extensions d'horta i conreus de regadiu arribaven fins les cases del poble. Aquest paisatge ve ser així fins la guerra civil quan es van tallar la majoria dels arbres per fer llenya per als refugiats de la guerra.

El riu Ripoll és un riu de cabdal molt irregular, passa de baixar pràcticament sec a l'estiu a provocar riuades i inundacions quan plou. L'any 1962 una riuada va fer importants destrosses materials i van morir 12 veïns de Ripollet. Arrel d'aquest fet es van iniciar les obres de l'endegament del riu Ripoll.

L'endegament, que és un mur de formigó constitueix una barrera física que dificulta l'accés al riu modificant els usos socials que fins al moment s'hi realitzaven, crea una barrera que divideix el municipi perquè dificulta accedir d'un cantó a l'altre i també és una barrera que evita la influència transversal del riu tant pel que fa a l'efecte de corredor de biodiversitat que constitueix el riu com perquè impedeix que el riu penetri en cas de crescudes i anegui els terrenys de la vora cosa que provoca unes modificacions importants pel que fa a humitat, fertilitat i biodiversitat dels terrenys que l'envolta. Aquesta barrera es reforça l'any 1974 amb la creació de l'autopista C-58.

Ripollet va passar de 3.715 habitats l'any 1950 a 20.005 habitants el 1970 a causa de l'arribada massiva de gent procedent d'altres indrets de la península. Va passar de ser un poble agrícola a una ciutat amb un sector industrial molt diversificat i un sector de serveis important. Van aparèixer nous barris i polígons industrials que van anar ocupant la major part de terrenys de conreu. Aquest desenvolupament social i econòmic es va dur a terme de manera totalment insostenible. Els rius Ripoll i Sec, poc a poc es van anar convertint en clavegueres a cel obert on s'hi abocaven totes les aigües residuals urbanes i

industrials d'aquestes noves activitats. El bosc de ribera, que ja s'havia perdut en gran part després de la guerra civil, va quedar completament degradat i la fauna de l'ecosistema va desaparèixer.

Les persones que van arribar a Ripollet cap els anys seixanta i setanta eren pagesos que van haver de marxar del seu lloc d'origen en busca de feina i van haver de reconvertir les seves professions fent-se obrers de les fàbriques dels voltants de Barcelona. En el moment que van poder disposar de temps lliure, el primer que van fer va ser buscar un tros de terra per conrear-lo, per ocupar el seu temps d'oci o per raons sentimentals a banda de esdevenir una important font d'aliments. Molts el van trobar en la zona endegada del Ripoll.

Poc a poc a finals de la dècada dels vuitanta la majoria de les hortes que quedaven entre el riu Ripoll i el carrer Balmes de Ripollet van anar desapareixent i en el seu lloc van aparèixer zones industrials.

Després de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea les Administracions van haver d'adaptar-se a les normatives comunitàries i, moltes d'elles tenen a veure amb les neteges de les aigües. Una d'elles, (1990) és la Directiva Marc de l'aigua que proposa un marc d'actuació comú sobre la gestió de l'aigua a tots els estats membres de la Unió europea. L'aigua deixa de ser vista exclusivament com a recurs, i es considera un element bàsic dels ecosistemes hídrics i una part fonamental per al sosteniment d'una bona qualitat ambiental que, alhora, garanteix el recurs.

Aquest fet va fer que es construïssin depuradores per netejar les aigües residuals domèstiques i industrials i poc a poc els abocaments d'aigües brutes a la llera dels rius van anar disminuint.

En aquests anys es van urbanitzar els terrenys de Pinetons i Molí d'en Rata, on hi havia terrenys dedicats a horta. Per allotjar part dels hortolans que es van quedar sense terres es creen dues zones d'horta comunitària una al Molí d'en Xec i l'altra a la Font del petricó.

També es va urbanitzar el vial del riu Ripoll que és una via ràpida que potencia la barrera ja existent entre el riu i la ciutat.

Cap a l'any 2000 la qualitat de les aigües del Ripoll comencen a millorar i també ho fa la qualitat de l'ecosistema associat i comença a aparèixer fauna fins ara inexistent.

Des dels anys 2000 fins l'any 2008, anualment amb l'ajut econòmic de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) i de L'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) es realitzen neteges puntuals de zona endegada dels rius Ripoll i Sec. Neteges de vegetació al·lòctona i materials no propis de la llera.

També durant aquests anys es redacta un projecte amb el finançament de fons europeus entre tots els Ajuntaments per on transcorre el Ripoll amb la voluntat de millorar la qualitat del riu Ripoll, divulgar i informar la població sobre els seus beneficis, apropar la ciutadania al riu, realització de la senyalització del riu i zones adjacents, etcètera. L'Ajuntament de Ripollet realitza un estudi sobre biodiversitat que te per objectiu identificar espècies animals i vegetals presents en el terme municipal amb interès de protecció, i les pautes a seguir per a la seva protecció.

L'any 2007 es realitza un cens dels horts de dins la llera del Ripoll. Identifica 259 horts que ocupen el 85% de l'espai fluvial i algunes de les seves característiques. El 85% són persones que viuen a Ripollet.

Cal indicar que aquestes hortes es troben en una zona de domini públic hidràulic on no està permès el desenvolupament d'activitats permanents a causa de la perillositat que comporta la possibilitat d'avingudes tant freqüents en aquest tipus de rius mediterranis.

El 2009 es realitzen dos estudis, l'Estudi paisatgístic del Ripoll, que realitza una diagnosi al llarg del transcurs del Ripoll i estableix criteris comuns per a la recuperació i millora paisatgística de les façanes en els diferents trams del riu, i el Projecte de recuperació de l'espai fluvial del Ripoll redactat per l'ACA. Aquest últim estableix la retirada de tots els horts, la retirada de planta exòtica i la plantació de plantes autòctones. Paral·lelament planteja la necessitat de realitzar un Pla de participació ciutadana per saber què vol la ciutadania amb el seu riu.

El 2009 es realitza el Pla d'acció Local de Ripollet (Agenda 21 Local) mitjançant un procés participatiu i estableix que un dels programes d'actuació pels propers 10 anys és la recuperació i integració del riu Ripoll en el seu entorn paisatgístic i social en el que es determinen tres grans accions: la recuperació de la llera del riu i prevenció de possibles riscos ambientals, el control i millora de la qualitat de l'aigua i la recuperació de l'entorn fluvial per al seu ús social.

L'any 2010 es crea el carril bici i el camí de passeig vora el riu. Aquest és un carril de passeig tant pels ciclistes com pels vianants que recorre el límit de gran part del municipi.

Aquest mateix any s'inicia el pla de participació ciutadana que contempla el projecte de recuperació de l'espai fluvial del Ripoll redactat per l'ACA convocant tots els hortolans per explicar-los l'imminent inici de les obres al riu Ripoll que havien de començar l'agost de 2011. Les obres estaven finançades per fons europeus i de l'ACA. A finals d'any 2010 l'ACA comunica a l'Ajuntament que no disposa dels diners per executar el projecte i s'interromp el Pla de participació ciutadana i es paralitzen les obres del projecte de recuperació de l'espai fluvial del Ripoll

L'any 2013 s'arregla el camí del riu del marge esquerre des del carrer Magallanes fins el municipi de Barberà.

A finals d'any es sol·licita a ACA la neteja de la llera del Ripoll, aquesta s'hi nega al·legant que el riu Ripoll a Ripollet passa per una trama urbana i qui té la potestat del seu manteniment és l'Ajuntament. Aquest canvi de criteri es motiva en que no hi ha diners per fer front a aquestes despeses.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTUALITAT

Avui en dia podem dir que les aigües del riu Ripoll al seu pas per Ripollet estan molt més netes del que ho restaven els anys 80. El riu actualment fa de corredor biològic connectant les serres properes i la biodiversitat està en augment. A simple vista es pot veure que en els últims 25 anys el Ripoll ha canviat molt. A principis dels noranta no hi havia animals associats a l'ecosistema i actualment hi ha gran quantitat d'aus, peixos, amfibis, mamífers i rèptils.

Malgrat això hi ha estudis que indiquen que el màxim de benestar ecològic del Ripoll data de 2006, d'altres parlen del 2012, i des de llavors el medi comença a deteriorar-se. Això pot ser a causa de la manca d'inversió en depuradores aigües amunt o de la presència d'espècies animals i vegetals al·lòctones, o a dèficits de pluja a banda de que el medi del riu Ripoll està fortament modificat per trobar-se en zones urbanes i metropolitanes amb endegaments que l'aïllen de l'entorn i amb manca de bosc de ribera entre altres qüestions.

Els índex de qualitat de l'ecosistema del Ripoll actualment han anat millorant però no arriben encara als límits admissibles.

Cal remarcar, com factors que no afavoreixen una bona qualitat de l'ecosistema del riu, la presència de vegetació no autòctona com la canya americana i la presència de l'horta que en la seva gran majoria utilitza mètodes tradicionals de conreu que incorporen adobs químics i productes fitosanitaris de síntesi que acaben fent cap a les aigües del riu.

Amb la voluntat d'intervenir a la llera dels rius Ripoll i Sec i les seves zones d'influència l'any 2015 l'Ajuntament va reiterar a l'ACA la neteja del Ripoll en va. El mateix any sol·licita ajut tècnic a AMB per arreglar els horts de la llera i de les zones adjacents al riu Ripoll per aquest motiu l'AMB finança un postgrau sobre dinamització Local Agroecològica a una funcionària de l'Ajuntament.

L'any 2016 es sol·licita finançament per arreglar el riu Ripoll a altres administracions com la Diputació de Barcelona.

Aquest mateix any l'Ajuntament ha pogut comptar amb la contractació d'una persona per realitzar el cens dels horts existents en l'actualitat dins la llera, endreçar part dels horts municipals i reflectir en un document els treballs efectuats i les activitats associades al riu i el seu entorn.

Tot això per tal d'estudiar globalment les activitats existents per tal de posar-les en valor i proposar la millora de la connectivitat i qualitat dels ecosistemes de ribera.

En breu AMB traurà una línia de subvencions per arreglar les lleres dels rius que també se sol·licitaran.

Poc a poc, sobretot el riu Ripoll, s'ha anat convertint en focus d'atracció de la població. La via verda existent paral·lela al marge esquerre del riu atrau gran quantitat de població que gaudeixen de la zona tant per fer esport, com per passejar gaudint de la fauna que es pot observar, com a via de comunicació entre Montcada i Barberà, també per realitzar tant activitats culturals (per exemple les organitzades pel CIP) o bé activitats educatives (per exemple les organitzades per casa Natura).

Una de les activitats associada al riu i amb molt d'impacte en el municipi és l'activitat d'horta ja sigui per la funció social que exerceix en aquelles persones que la desenvolupen com l'ajut econòmic que representa per a les famílies així com la gestió del verd urbà que representa per al territori.

Pel que fa als horts existents dins la zona endegada del Ripoll es poden observar algunes diferències respecte al cens realitzat 8 anys enrere. Actualment hi ha uns 600 horts, més o menys el 50% de les persones que els conreen no són ciutadans de Ripollet. Provenen de Barberà, Sabadell, Montcada o Barcelona.

Pel que fa a la zona d'horts municipals l'any 2015 es va aprovar una nova normativa per regular les concessions, l'ús i les practiques agrícoles que s'hi desenvolupen. Aquest any s'han dut a terme per part de l'Ajuntament neteges de la zona, adjudicacions de noves parcel·les i properament s'iniciarà l'acompanyament dels hortolans amb activitats educatives amb la finalitat de reconvertir aquestes hortes tradicionals en hortes ecològiques.

En el mateix espai l'any 2014 la Cooperativa Jardinet, SCCL, cooperativa local que s'ocupa del manteniment de les zones verdes municipals, va proposar a l'Ajuntament la voluntat d'engegar una horta social als terrenys del Molí d'en Xec, usant mètodes ecològics pel cultiu. El projecte va ser finançat per l'entitat bancària La Caixa i es va desenvolupar durant un any i mig, essent un referent entre els projectes d'horta ecològica de la zona.

L'any 2016 l'Obra Social La Caixa 2016 juntament amb Jardinet, SCCL i l'Ajuntament han endegat el projecte denominat *ampliació de l'horta social ecològica del molí d'en xec, a Ripollet*. Aquest nou projecte, té com a objectiu general la consolidació de l'actual horta social ecològica a la zona del Molí d'en Xec i la incorporació d'una segona fase que permet ampliar tant la superfície de cultiu com els efectes socials i ambientals generats en la primera fase del projecte.

Malgrat els avenços tant en qualitat de les aigües, com en biodiversitat com en les activitats vinculades al riu que la població desenvolupa, segueixen existint barreres transversals en el riu que divideixen el municipi. Totes les activitats que s'hi realitzen estan inconnexes en l'espai, manca connectivitat entre elles i, sobretot, existeix un problema greu de mobilitat en tots els espais vinculats al sistema fluvial. Per altra banda l'existència d'hortos dins la llera del riu també dificulta l'accés a les seves platges i la dificultat de realitzar altres activitats dins la llera.

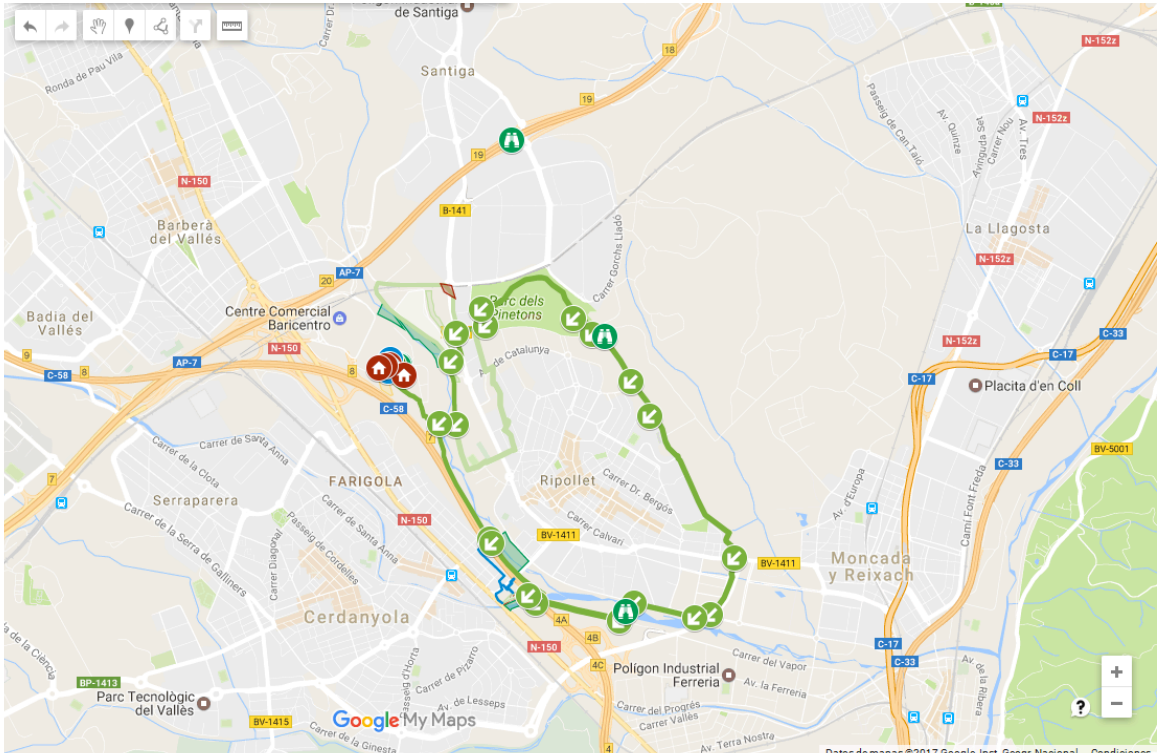
ACTUACIONS PROPOSADES

Les fotografies que s'adjunten en aquest document intenten reflectir una primera aproximació de les propostes encaminades a la recuperació de les lleres dels rius Ripoll i Sec al seu pas per Ripollet, les àrees de ribera i els espais lliures vinculats al sistema fluvial i el seu paper com a corredor biològic. Aquests plànols s'han extret d'un treball realitzat electrònicament mitjançant el programa google maps per tal de visualitzar el projecte amb més facilitat:

<https://drive.google.com/open?id=18mJSts4U7uHgjYndXZ5QkZnph2c&usp=sharing>

Les fotografies remarquen l'anella verda constituïda pel carril apte per a vehicles no motoritzats i zona de passeig per a vianants que rodeja el municipi ampliant-la en alguns punts. Aquesta anella parteix de la vora del riu i a partir d'ella es proposa la connexió amb les àrees de ribera i els espais lliures vinculats al sistema fluvial i el seu paper com a corredor biològic. A banda de l'anella verda s'indiquen les actuacions per recuperar els les lleres dels rius Ripoll i Sec, les àrees de ribera i els espais lliures vinculats al sistema fluvial i el seu paper com a corredor biològic.. Aquesta anomenada anella verda no expressa la totalitat de la influència dels Rius Ripoll i Sec com a corredor biològic ja que els seus límits poden ser molt més amplis i difusos.

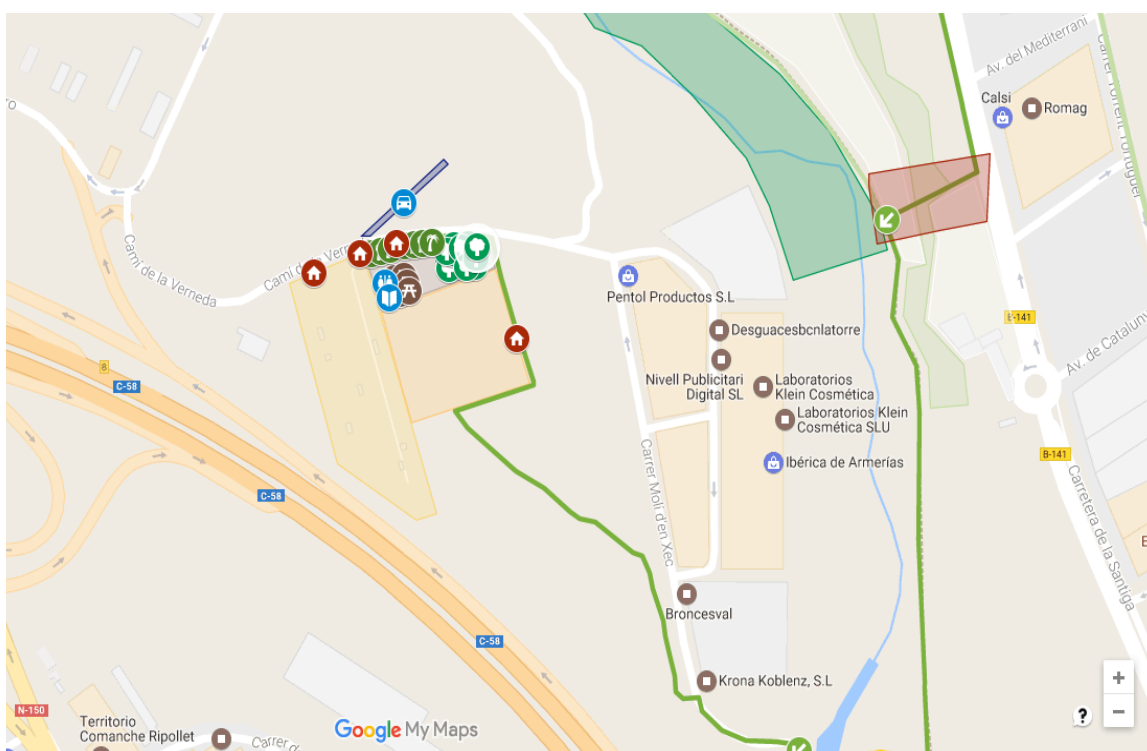
En cada fotografia es marquen diferents actuacions a realitzar per tal de donar una unitat al conjunt.

Àrea d'actuació 1: horta municipal del Molí d'en Xec

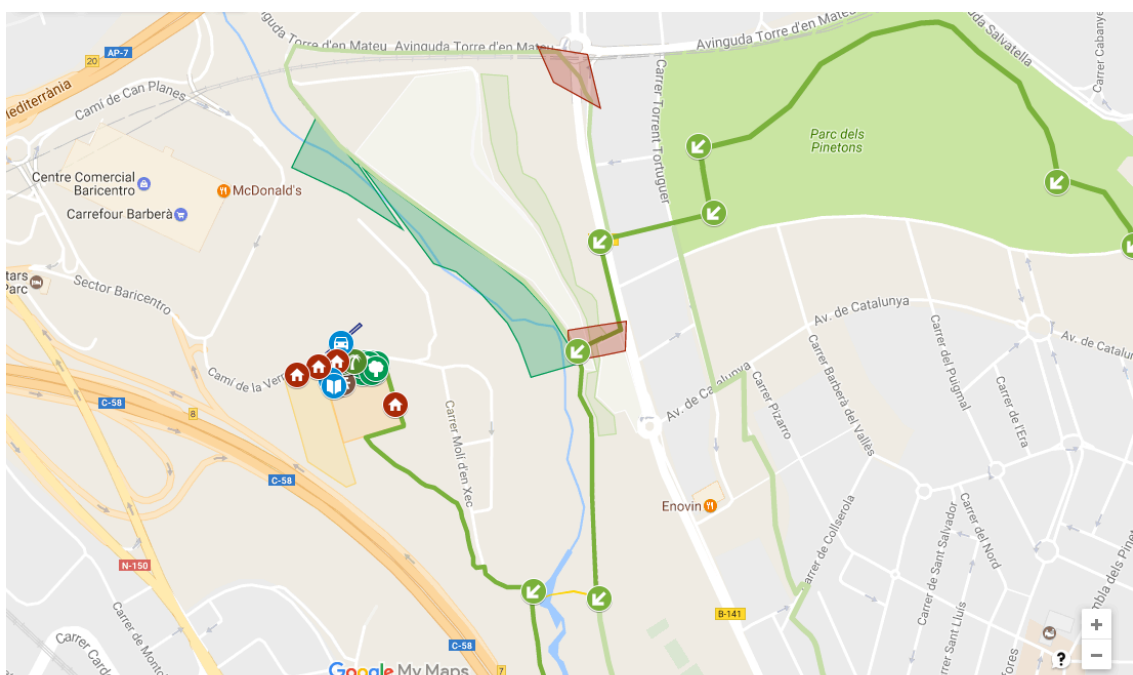
En trama marró clar s'indica els terrenys de l'horta municipal del Molí d'en Xec, *horta individual, horta social i àrea comuna*. Existeix una zona amb 69 horts individuals, una zona d'una hectàrea corresponent a l'horta social i una zona d'una mitja hectàrea destinada a àrea comuna on s'està construint una petita edificació amb lavabos, zona de neteja de vegetals, magatzem d'eines, zona d'aixopluc i zona d'estada. Aquestes obres es realitzen mitjançant una subvenció de *meses de concertació del pla de Xarxa de Governos Locals de la de la Diputació de Barcelona*.

Per altra banda s'està estudiant en aquest espai la possibilitat de poder desenvolupar els cursos per obtenir els Certificats de professionalitat de la família professional agrària i altres cursos de formació ocupacional.

Àrea d'actuació 2: recuperació de la llera des del terme municipal de Barberà fins la presa de Barneda.

La trama verd més fosc indica les actuacions referents a la recuperació de la llera des del terme municipal de Barberà fins la presa de Barneda, la millora de connectivitat entre els marges esquerre i dret del Ripoll a l'alçada del polígon de Barneda mitjançant una passera, marcada en color groc i el camí d'accés a la zona d'horta municipal del Molí d'en Xec, en color verd són. Aquestes són les actuacions que es contemplen dins el programa d'actuacions en paisatges naturals i urbans (PSG) concedides per l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

L'anella verda que s'origina en la zona d'horta del Molí d'en Xec que continua pel marge dret del riu Ripoll permetrà la connexió dels vianants entre la zona d'horta propera al centre comercial Baricentro amb els municipis de Montcada i Cerdanyola. Aquesta anella està pendent d'urbanitzar.

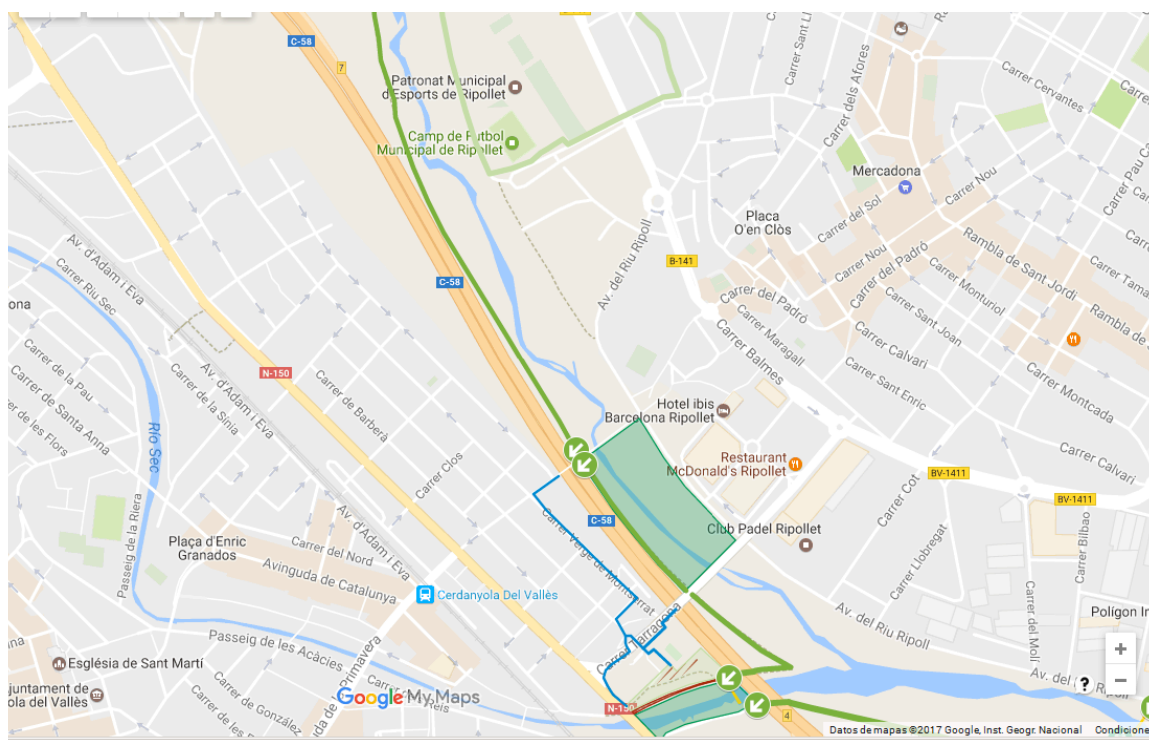
La trama vermella indica els punts amb dificultat d'accés i talusos que s'han de suavitzar

Àrea d'actuació 4: arranament dels camins

En color verd apareix l'arranjament del camí que passa per sota de l'autopista que enllaça amb el camí existent anomenat Passatge de l'ermita i que connecta el riu Sec a Ripollet amb Cerdanyola i Montcada. Segueix marcada una via verda al marge dret del riu Ripoll que hauria d'anar entre la carretera C-58 i el riu. Via verda que està pendent d'urbanitzar.

Les anelles verdes o camins dels costats de la llera del Ripoll, el del marge esquerre actualment es troba ben urbanitzat i en bones condicions i el del marge dret, com hem dit anteriorment en troba sense urbanitzar.

També apareix en verd clar la urbanització del camí entre l'autopista C-58 i el riu Ripoll per donar continuïtat al camí que neix a l'horta social i que comunica la zona de Baricentro amb Montcada pel marge dret del Ripoll.

Actuació 5. millora de la connectivitat i parc Massot

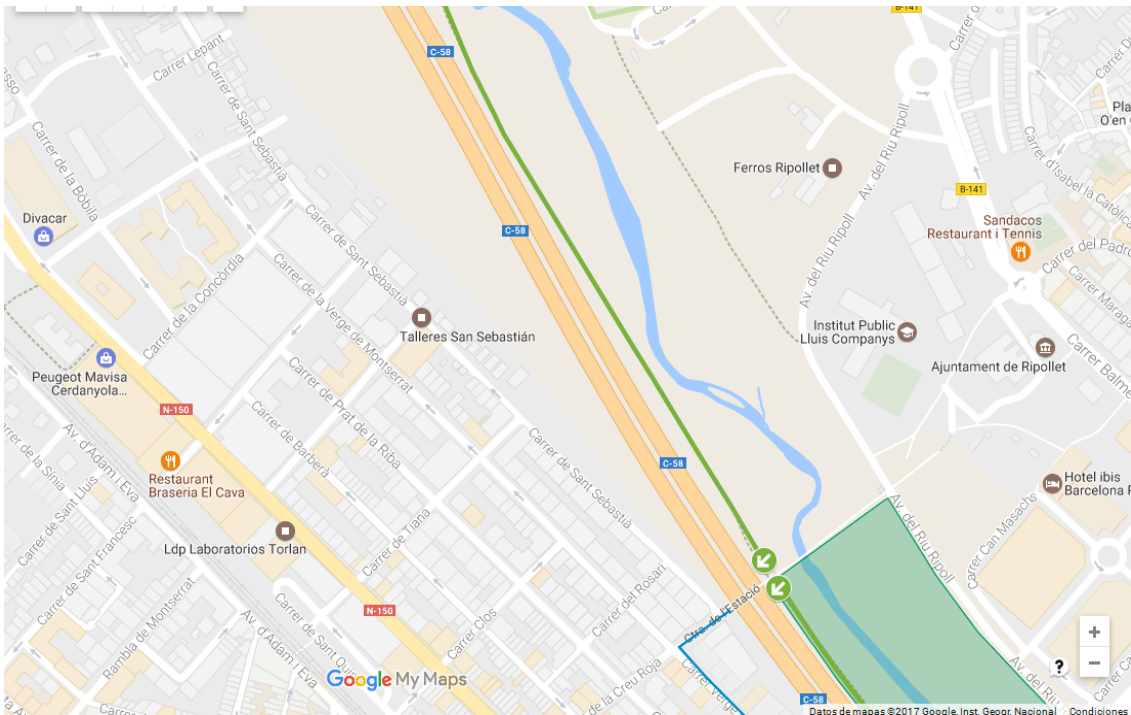
En groc apareix una passera per creuar els dos marges del riu Sec. En vermell apareix el talús que limita la llera del riu amb el parc Massot amb l'anotació *eliminació de tal-lus*. En trama verd clar apareix el parc Massot com a *naturalització de l'espai* cosa que implicaria una remodelació del parc que passaria per suprimir els murs existents que fan una barrera entre el parc i el riu i fer del parc una platja per al riu Sec.

En blau apareix l'accés a aquesta zona pels carrers existents des de la carretera de l'estació.

Actuació 6: Font del Petricó

En aquesta fotografia apareix la zona d'horta municipal que es troba en els jardins de la Font del Petricó. Aquesta zona es troba actualment molt degradada igual que el carrer per on s'accedeix, Carrer Sant Sebastià. Caldria plantejar una remodelació total d'aquesta zona per tal de revertir aquest procés de degradació.

autòctona que presenta problemes en cas de riuades perquè és arrossegada per l'aigua. Es tracta d'una planta rizomatosa que és molt difícil d'eliminar i si les actuacions per tal d'eradicar-la no es fan de manera conjunta per part de tots els municipis per on travessa el riu Ripoll és molt difícil aconseguir resultats satisfactoris.

Per tant en moltes de les actuacions a realitzar caldrà comptar amb la col·laboració i treball conjunt amb la resta de municipis per on travessen els rius Ripoll i Sec.

NECESSITATS A SATISFER PER INICIAR AQUEST PROJECTE

Necessitats econòmiques.

Cada actuació precisa la redacció i execució d'un projecte que la desenvolupi i per tant es necessita un finançament. Així diferents Administracions públiques com la Diputació de Barcelona, l'Àrea Metropolitana de Barcelona, l'Agència Catalana de l'Aigua i el Consorci del Besòs disposen de línies de finançament que podran ser sol·licitades.

En aquest sentit:

- L'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) dins el programa d'actuacions en paisatges naturals i urbans (PSG) ha acordat la concessió de l'obra de recuperació de l'ecosistema fluvial de la part del riu Ripoll des del terme municipal de Barberà fins la presa de Barneda i la connexió per a vianants entre els camins paral·lels als marges dret i esquerre del riu Ripoll fins a la zona d'horta municipal.

L'import total de l'obra és de: 372.651,47€

Finançament de AMB: 279.488,60€

Finançament per part de l'Ajuntament: 93.162,87€

- La Diputació de Barcelona mitjançant el programa de Meses de Concertació del Pla de xarxes de Govern Local 2016-2019 ha concedit a un global de 300.000€ per restauració de l'espai fluvial del Riu Ripoll. Part d'aquesta quantitat serà la que s'utilitzarà per finançar la part de l'Ajuntament, es a dir, els 93.162,87€.

El finançament atorgat per AMB de 279.488,60€ anirà destinat íntegrament a elaborar el projecte i la seva execució de l'actuació anomenada en aquesta memòria "àrea d'actuació 2: Recuperació de la llera des del terme municipal de Barberà fins la presa de Barneda" per import global de 372.651,47€. Una part del finançament atorgat per la diputació es destinarà a l'execució de la resta d'aquesta actuació.

La resta del finançament atorgat per la diputació anirà destinat a la redacció de projectes i execució de les altres actuacions.

Necessitats Tècniques.

Totes les administracions vinculades al riu Ripoll disposen de línies d'ajuts tècnics per als Ajuntaments, que seran sol·licitades.

S'hauran de sol·licitar els permisos corresponents a l'ACA per poder intervenir en les lleres dels rius. Per garantir la concessió d'aquestes autoritzacions els projectes que desenvolupin les actuacions descrites en aquesta memòria es redactaran seguint les prescripcions i línies d'actuació de l'ACA:

Necessitats de personal.

Aquest projecte general té una primera fase que s'iniciarà aquest any 2017 i finalitzarà en dos anys. Els treballs a dur a terme seran l'actuació 2: *Llera del riu, neteja i naturalització*, descrites en l'apartat anterior i la realització d'una passera que connecti els dos camins dret i esquerre de la llera del Ripoll, actuació nº4. Aquesta fase formarà una unitat d'actuació, lligarà els dos marges del Ripoll i donarà un accés a la zona d'horta municipal. Paral·lelament a aquesta primera fase es realitzarà el procés participatiu necessari i imprescindible per realitzar posteriorment la resta de fases del projecte.

Per dur a terme aquests treballs és necessària la figura d'una persona amb perfil tècnic per tal de fer el seguiment de les obres així com portar a terme l'acompanyament del procés de participació ciutadana.

Ripollet, a 9 de gener de 2017.

Rosa Moragas Moreno

Enginyera Tècnica de Medi Ambient

